

بررسی ورزش‌گرایی و هویت ورزشی ورزشکاران شرکت‌کننده در دومین المپیاد غیرمتمرکز منطقه ۹ دانشگاه آزاد اسلامی

علی اکبر جهان‌دیده^۱، شبنم همتمی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۳/۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۹/۵/۱۷

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی ارتباط درونی هویت ورزشی و جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران شرکت‌کننده در دومین المپیاد ورزشی غیرمتمرکز منطقه ۹ دانشگاه آزاد اسلامی است. نمونه‌های این پژوهش، ۸۶ ورزشکار دختر (۳۶ نفر) و پسر (۵۰ نفر) در رشته‌های فوتسال و والیبال بودند که به‌طور تصادفی از تیم‌های شرکت‌کننده در مسابقات انتخاب شدند. از پرسشنامه جهت‌گیری ورزشی^۳ گیل و دیتز (۱۹۸۸) برای ارزیابی رقابت‌طلبی، هدف‌گرایی و میل به پیروزی، و از مقیاس اندازه‌گیری هویت ورزشی^۴ برور و همکاران (۱۹۹۳) برای ارزیابی هویت ورزشی استفاده کردیم. در پژوهش حاضر، پایایی (آزمون-آزمون مجدد) پرسشنامه جهت‌گیری ورزشی ۰/۸۳ و پایایی پرسشنامه هویت ورزشی ۰/۸۶ به‌دست آمد. در زیرمقیاس‌های هویت ورزشی بین دختران و پسران والیبال، تفاوتی معنی‌دار مشاهده شد، در صورتی که بین دختران و پسران فوتسال، تفاوت معنی‌دار نبود. در زیرمقیاس‌های رقابت‌طلبی و هدف‌گرایی بین دختران و پسران (هر دو رشته فوتسال و والیبال) تفاوت معنی‌دار بود، اما در زیرمقیاس میل به پیروزی تفاوتی معنی‌دار وجود نداشت. در دختران، هویت شخصی با رقابت‌طلبی و هدف‌گرایی همبستگی داشت (۰/۶۵ و ۰/۵۷)، اما در پسران ارتباط درونی بین انحصارگرایی با رقابت‌طلبی، هدف‌گرایی و میل به پیروزی مشاهده شد (۰/۴۴، ۰/۵۱ و ۰/۶۱). علاوه بر این، هویت اجتماعی نیز با میل به پیروزی همبستگی داشت (۰/۷۲). در نهایت، نتایج این تحقیق نشان داد که در دختران، هویت شخصی قوی، مهم‌ترین زیرمقیاس هویت ورزشی برای موفقیت است در حالی که در پسران هویت اجتماعی و انحصارگرایی قوی، مهم‌ترین زیرمقیاس‌ها هستند.

کلیدواژه‌های فارسی: جهت‌گیری ورزشی، هویت ورزشی، رقابت‌طلبی، هدف‌گرایی و میل به پیروزی.

۱. کارشناس ارشد تربیت بدنی و علوم ورزشی (نویسنده مسئول) E-mail: aliakbarjahandideh3@gmail.com

Email: hemmati1363@gmail.com

۲. مدرس دانشگاه آزاد اسلامی قوچان

3. SOQ

4. AIMS

مقدمه

یکی از زمینه‌های علوم ورزشی که در سال‌های اخیر موجب ارتقای کیفیت اجرای ورزشکاران و برتری آنها در رقابت‌ها شده، علم روان‌شناسی ورزش^۱ است (۱). یکی از مباحث مهم روان‌شناسی که در عمل‌کرد ورزشکاران تأثیری به‌سزا دارد، جهت‌گیری ورزشی^۲ است (۲). مبانی نظری جهت‌گیری ورزشی از نظریه‌های انگیزشی ریشه می‌گیرد و از میان نظریه‌های انگیزشی، نظریه‌های انگیزشی پیشرفت که جزء انگیزه‌های اجتماعی هستند، در توجیه رفتار و جهت‌گیری ورزشی سهم بسیار دارند (۳). انگیزش را به‌طور ساده می‌توان جهت و شدت تلاش فرد تعریف کرد (۴) و به نظر می‌رسد ویژگی‌های فردی بعضی افراد، آنها را به‌سوی موفقیت و سطوح بالای انگیزش سوق می‌دهد، در صورتی که برخی دیگر انگیزش کافی ندارند و اهداف شخصی و آرزو یا خواسته کمی دارند؛ از این رو، آگاهی از اینکه چرا برخی افراد برای دستیابی به اهداف خود از انگیزش زیادی برخوردارند و برخی دیگر فاقد این انگیزش‌اند، اهمیت خاصی دارد (۱).

جهت‌گیری ورزشی از سه زیرمقیاس رقابت‌طلبی^۳، تمایل به پیروزی^۴ و هدف‌گرایی^۵ تشکیل شده است. جهت‌گیری ورزشی و زیرمقیاس‌های آن از جمله عوامل مؤثر بر عمل‌کرد و شرکت در فعالیت‌های ورزشی به‌شمار می‌آیند و به تلاش فرد برای چیره شدن بر مشکل، کسب مهارت، غلبه بر موانع و عمل‌کردی بهتر نسبت به دیگران اشاره دارد (۲). گیل (۱۹۸۶)، جهت‌گیری ورزشی را «تمایل افراد به تلاش برای موفقیت در کار، پایداری در برابر شکست و کسب پاداش» تعریف کرد (۳). رقابت فرآیندی اجتماعی است و فردی که از معیار مقایسه آگاه و قادر به ارزش‌یابی فرآیند مقایسه است، اجرای ورزشی خود را بر اساس برخی معیارها با فرد دیگر قیاس می‌کند (۵)، در حالی که رقابت‌طلبی «تلاش فرد برای کسب رضایت در برخی معیارهای عالی در حضور داور و قضاوت دیگران» تعریف شده است. بر این اساس، افراد بسیار رقابتی موقعیت و شرایط ورزشی را متفاوت با افراد غیررقابتی تعبیر و تفسیر می‌کنند و نوع ادراک آنها از این شرایط بر رفتار آنها مؤثر خواهد بود (۶). تمایل به پیروزی، اشتیاق فرد را برای پیروزی از طریق مقایسه‌های بین فردی نشان می‌دهد. هدف‌گرایی نیز به عنوان یکی از

-
1. Sport Psychology
 2. Sport Orientation
 3. Competitiveness
 4. Goal orientation
 5. Win orientation

زیرمقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی بر عمل‌کرد فردی تأکید دارد و در واقع بر اهداف شخصی در ورزش متمرکز است و موفقیت را نسبت به خود افراد ارزیابی می‌کند. علاوه بر این، هدف‌گرایی به‌طور ضمنی به اهداف و تلاش‌های فرد برای به دست آوردن عمل‌کرد معین نیز اشاره می‌کند (۷). هدف‌گرایی با تحقیقات ویک^۱ در سال ۱۹۸۰ بر روی دانش‌آموزان مدرسه آغاز شد و سپس برای بزرگسالان در بخش‌های تربیتی و ورزشی توسعه یافت (۷). به‌طور کلی، موفقیت‌گرایی و پیشرفت‌گرایی به تمایل فرد و برخورداری وی از تسلط یا مبارزه‌طلبی برای رسیدن به موقعیتی بهتر اطلاق می‌شود. بر اساس برخی نظریه‌ها این تمایل به‌طور مستقیم به نوع هدف تعیین‌شده از سوی فرد و اهمیت هدف بستگی دارد. پیشرفت در رقابت‌های ورزشی به هدف‌گرایی فرد وابسته است که این هدف‌گرایی یا مبتنی بر تکلیف‌گرایی یا خود‌گرایی است (۸).

محققانی چون نوربخش^۲ (۲۰۰۶)، ماکای^۳ (۲۰۰۶)، پاناگوتیس^۴ و زاهارادیس^۵ (۲۰۰۷) در مطالعات خود تفاوت‌های بسیاری را در جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی مشاهده نمودند (۹-۱۱). در ایران نیز چند پژوهش در این حوزه انجام شده است. رضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۴) جهت‌گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار دانشگاه گیلان را بررسی نمودند. نتایج نشان داد بین جهت‌گیری ورزشی افراد با توجه به جنسیت، رشته ورزشی (گروهی یا انفرادی) و رشته تحصیلی (تربیت بدنی و غیرتربیت بدنی) تفاوتی معنی‌دار وجود ندارد (۱۲). فولادیان و همکاران (۱۳۸۸) جهت‌گیری ورزشی را در رشته‌های انفرادی و گروهی و ارتباط آن را با انگیزه مشارکت ورزشی بررسی کردند. نتایج نشان داد ورزشکاران رشته‌های انفرادی رقابت‌طلب‌تر از رشته‌های تیمی‌اند و تمایل به پیروزی در آنها بیشتر است، اما ورزشکاران رشته‌های تیمی هدف‌گراتر از رشته‌های انفرادی‌اند به‌علاوه، بین زیرمقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی و انگیزه مشارکت ورزشی ارتباطی معنی‌دار وجود داشت (۸). در مطالعه‌ای دیگر، فولادیان و همکاران (۱۳۸۸) ارتباط انگیزه مشارکت ورزشی را با جهت‌گیری ورزشی بررسی کردند. طبق نتایج آنها، دانشجویان ورزشکار پسر، در مقایسه با دانشجویان ورزشکار دختر در جهت‌گیری ورزشی و در هر سه زیرمقیاس رقابت‌طلبی، میل به پیروزی و هدف‌گرایی میانگین نمرات بیشتری داشتند (۱۳).

-
1. Week
 2. Naurbakhsh
 3. Mackay
 4. Panagiotis
 5. Zahariadis

به هر حال، جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران از موارد مهیم است که به موفقیت ورزشکاران کمک می‌کند، اما می‌توان گفت مواردی غیر از عوامل روانی مانند کسب امتیاز، تشویق و پاداش نیز تمایل به پیروزی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. یکی از مواردی که در پژوهش‌های داخلی کمتر به آن پرداخته شده یا به آن توجه نشده است، موضوع هویت ورزشی در ارتباط با جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران است؛ زیرا هویت ورزشی که از آن به‌عنوان میزان درجه وابستگی به ورزش یاد می‌شود (۱۴)، با وجود توجه به زیرمقیاس‌های درونی (هویت شخصی و هیجان‌پذیری منفی)، به مؤلفه‌های بیرونی (انحصارگرایی و هویت اجتماعی) نیز توجه دارد (۱۵). هویت، مفهومی ذهنی از خود به‌عنوان فرد و در واقع، تصویر شخصی از خود است (۱۶). هویت ورزشی^۱، بر اساس مطالعه^۲ برور^۳ (۱۹۹۳)، معیاری برای سنجش هویت فرد در نقشی ورزشی است (۱۷) و به‌طور تجربی با سلامتی (۱۷)، افزایش شرکت در فعالیت‌های بدنی (۱۸) و افزایش روابط اجتماعی و اعتماد به نفس (۱۹) ارتباط دارد.

هویت ورزشی از چهار زیرمقیاس هویت شخصی^۴، هویت اجتماعی^۴، انحصارگرایی^۵ و هیجان‌پذیری منفی^۶ تشکیل شده است. هویت شخصی، باورهای شناختی فرد را در مورد فعالیت‌های ورزشی‌اش ارزیابی می‌کند. هویت اجتماعی نشان می‌دهد که آزمودنی تا چه حد باور دارد که دیگران او را ورزشکار می‌دانند. انحصارگرایی بیان‌گر این موضوع است که فرد تا چه حد ارزش خود را منوط به عمل کردن ورزشی‌اش می‌داند و هیجان‌پذیری منفی، به احساسات نامطلوب و افسردگی ناشی از آسیب ورزشی یا عمل کردن ضعیف ورزشکار مربوط می‌شود (۲۰). تحقیقات گذشته بیان کرده‌اند که افراد با هویت ورزشی قوی، رقابتی‌تر و هدف‌گراتر هستند و میل به پیروزی بیشتری دارند (۲۱). به علاوه، دانیلز^۷ و همکاران (۲۰۰۵) بیان کردند که ساختار هویت ورزشی دختران و پسران نوجوان با یکدیگر متفاوت است (۲۲). لایو^۸ و همکاران (۲۰۰۸) تغییرات هویت ملی را در میان کودکان در سرزمین‌های چین، هنگ‌کنگ و تایوان را قبل، در طی و بعد از بازی‌های المپیک ۲۰۰۸ پکن بررسی کردند. طبق نتایج آنها، اگرچه بین

-
1. Athletic Identity
 2. Brewer
 3. Self-Identity
 4. Social Identity
 5. Exclusivity
 6. Negative Affectivity
 7. Daniels
 8. Lau

دو جنس تفاوتی معنی‌دار در هویت ملی وجود نداشت، اما در هویت ورزشی، پسران به‌طور معنی‌داری امتیازهای بالاتری نسبت به دختران داشتند (۲۳). در برخی جوانان نیز تفریح، همراهی با دوستان و یادگیری مهارت‌ها از انگیزه‌های مهم شرکت آنها در ورزش است (۲۴)؛ بنابراین ضروری نیست که افراد با هویت ورزشی قوی، رقابتی باشند و اهداف رقابتی‌شان را حفظ کنند. از آنجا که ارزیابی و موفقیت بخشی مهم از طبیعت ورزش است، انتظار داریم که جهت‌گیری ورزشی با افکار شخصی ما در زمینه ورزش رابطه داشته باشد، با وجود این، هدف از این تحقیق آن است که با بررسی میزان جهت‌گیری ورزشی و هویت ورزشی ورزشکاران دانشجو به پرسش‌های زیر پاسخ دهیم: آیا میزان جهت‌گیری ورزشی و هویت ورزشی ورزشکاران زن و مرد با هم تفاوت دارد؟ آیا بین زیرمقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی و زیرمقیاس‌های هویت ورزشی ارتباط درونی وجود دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نوع توصیفی و روش علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری شامل دانشجویان پسر و دختر رشته‌های فوتسال و والیبال شرکت‌کننده در دومین المپیاد ورزشی غیرمتمرکز منطقه ۹ دانشگاه آزاد اسلامی سال ۱۳۸۸ است که از این میان ۳۶ دختر و ۵۰ پسر ورزشکار به‌طور تصادفی از تیم‌های شرکت‌کننده در المپیاد انتخاب شدند. جمع‌آوری اطلاعات در مرحله قبل از شروع بازی‌ها و در مراسم افتتاحیه مسابقات انجام شد تا از تأثیرات نتایج مسابقات بر داده‌ها جلوگیری به عمل آید.

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های جهت‌گیری ورزشی گیل و دیتز (۱۹۸۸) برای ارزیابی جهت‌گیری ورزش استفاده شد (۲۵). این پرسشنامه شامل ۲۵ سؤال است که با مقیاس پنج‌ارزشی لیکرت (کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) نمره‌گذاری می‌شود و از سه زیرمقیاس رقابت‌طلبی، هدف‌گرایی و میل به پیروزی تشکیل شده است. زیرمقیاس رقابت‌طلبی شامل ۱۳ سؤال است و احساس فرد را در مورد رقابت با دیگران اندازه‌گیری می‌کند. زیرمقیاس هدف‌گرایی شامل ۶ سؤال است و احساس فرد را از اجرای ورزش به شکل مطلوب نشان می‌دهد و زیرمقیاس میل به پیروزی ۶ سؤال دارد و احساس فرد را درباره کسب موفقیت در رقابت نشان می‌دهد. روایی و پایایی این پرسشنامه در پژوهش بهرام و شفیع زاده (۱۳۸۲) تأیید شده (۲۶) و در مطالعه فولادیان و همکاران (۱۳۸۸) پایایی زمانی ۰/۹۳ و ثبات درونی ۰/۷۱ تا ۰/۹۲ به‌دست آمده است (۸). در مطالعه حاضر، پایایی (آزمون-آزمون مجدد) ۰/۸۳ و

ثبات درونی ۰/۷۲ برای رقابت‌طلبی، ۰/۷۴ برای هدف‌گرایی و ۰/۶۸ برای میل به پیروزی به‌دست آمد.

از مقیاس اندازه‌گیری هویت ورزشی با چهار زیرمقیاس برای اندازه‌گیری هویت شخصی، هویت اجتماعی، انحصارگرایی و هیجان‌پذیری منفی استفاده شد (۲۰). این پرسشنامه شامل ۱۰ سؤال است که با مقیاس هفت ارزشی لیکرت (کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) نمره‌گذاری می‌شود. روایی و پایایی (آزمون-آزمون مجدد) این پرسشنامه در مطالعات مارتین (۱۹۹۷) و یو و آندرسون (۲۰۰۸) تأیید شده (۲۰، ۲۷) و ثبات درونی پرسشنامه نیز در مطالعات ماستن^۱ (۲۰۰۶) و کوکورایدز^۲ (۲۰۰۹) در سطحی قابل قبول بوده است (۱۶، ۲۸). در مطالعه حاضر، روایی محتوایی پرسشنامه توسط سه متخصص تربیت بدنی، روان‌شناسی و زبان انگلیسی تأیید شد و پایایی (آزمون-آزمون مجدد) (۰/۸۶) و ثبات درونی برای هویت شخصی ۰/۸۰، هویت اجتماعی ۰/۶۶، انحصارگرایی ۰/۸۶ و برای هیجان‌پذیری منفی ۰/۶۵ به‌دست آمد.

از روش‌های آماری آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی درونی دو پرسشنامه AIMS و SOQ، ضریب همبستگی پیرسون برای اندازه‌گیری ارتباط درونی بین زیرمقیاس‌ها، t همبسته برای تعیین تفاوت بین ورزشکاران والیبالیست و فوتسالیست و تحلیل واریانس چندمتغیره برای تعیین تفاوت جنسیت در زیرمقیاس‌های دو پرسشنامه استفاده شد. کلیه روش‌های آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد.

یافته‌های پژوهش

جدول ۱، یافته‌های توصیفی زیرمقیاس‌های شناسایی شده در دو پرسشنامه جهت‌گیری ورزشی و هویت ورزشی دانشجویان ورزشکار دختر و پسر (فوتسال و والیبال) را نشان می‌دهد.

-
1. Masten
 2. Kokaridas

جدول ۱. یافته‌های توصیفی زیرمقیاس‌های پرسشنامه‌های هویت ورزشی (AIMS) و جهت‌گیری ورزشی (SOQ) در دانشجویان ورزشکار

جهت‌گیری ورزشی		هویت ورزشی						
میل به پیروزی	هدف‌گرایی	رقابت‌طلبی	هیجان‌پذیری منفی	انحصارگرایی	هویت اجتماعی	هویت شخصی		
۳/۸۹±۰/۵۰	۴/۴۸±۰/۴۶	۴/۶۷±۱/۰۴	۶/۱۱±۰/۹۶	۵/۱۴±۱/۱۱	۵/۹۲±۰/۹۵	۵/۸۰±۱/۰۱	پسر	فوتسال
۳/۵۴±۰/۴۸	۳/۵۸±۰/۶۹	۳/۶۸±۰/۴۳	۵/۱۶±۱/۸۲	۴/۴۳±۱/۵۶	۵/۲۲±۱/۳۹	۵/۳۸±۱/۵۱	دختر	
۴/۳۴±۰/۸۹	# ۴/۴۸±۰/۵۶	* ۴/۳۸±۰/۵۷	* ۶/۱۸±۱/۱۲	* ۵/۴۸±۱/۰۲	* ۶/۱۸±۱/۱۶	# ۶/۵۴±۰/۴۷	پسر	والیبال
۳/۵۱±۰/۶۴	# ۳/۷۷±۰/۳۵	* ۳/۷۷±۰/۴۹	۴/۶۶±۱/۲۵	۴/۲۵±۱/۳۲	۴/۷۷±۱/۲	۵/۱۶±۱/۲۹	دختر	
۳/۸۳±۰/۷۰	۴/۱۴±۰/۶۵	۴/۱۹±۰/۸۱	۵/۶۱±۱/۳۹	۴/۸۸±۱/۲۹	۵/۵۹±۱/۲۵	۵/۷۷±۱/۱۸	میانگین کل	

* در سطح $P < 0/05$ معنادار است. # در سطح $P < 0/01$ معنی‌دار است.

نتایج نشان داد در زیرمقیاس‌های دو پرسشنامه AIMS و SOQ بین والیبالیست‌ها و فوتسالیست‌ها تفاوتی معنی‌دار وجود ندارد، اما استفاده از تحلیل واریانس چندمتغیره نشان داد که در زیرمقیاس‌های هویت ورزشی شامل هویت شخصی ($P = 0/004$)، هویت اجتماعی ($P = 0/017$)، انحصارگرایی ($P = 0/03$) و هیجان‌پذیری منفی ($P = 0/011$)، بین دختران و پسران والیبالیست تفاوتی معنی‌دار وجود دارد، در صورتی که بین دختران و پسران فوتسالیست تفاوت معنی‌دار نیست (جدول ۱).

در زیرمقیاس‌های رقابت‌طلبی ($P < 0/05$) و هدف‌گرایی ($P < 0/01$) بین دختران و پسران در هر دو رشته فوتسال و والیبال تفاوتی معنی‌دار مشاهده شد، در صورتی که در زیرمقیاس میل به پیروزی در هر دو رشته، بین دختران و پسران ورزشکار تفاوتی معنی‌دار وجود نداشت (جدول ۱).

جدول ۲ نشان می‌دهد در دختران ورزشکار فقط بین هویت شخصی با رقابت‌طلبی و هدف‌گرایی ارتباط مستقیم و معنی‌دار وجود دارد (۰/۶۵ و ۰/۵۷)، در صورتی که در پسران ورزشکار (جدول ۳) علاوه بر ارتباط مستقیم و معنی‌دار بین هویت اجتماعی و میل به پیروزی (۰/۷۲)، انحصارگرایی نیز با هر سه زیرمقیاس جهت‌گیری ورزشی (رقابت‌طلبی، هدف‌گرایی و میل به پیروزی) ارتباطی مستقیم و معنی‌دار دارد (۰/۴۴، ۰/۵۱ و ۰/۶۱). به علاوه، نتایج نشان داد که دختران و پسران ورزشکار با انحصارگرایی قوی، گرایش بیشتری به هیجان‌پذیری منفی دارند (۰/۴۹ و ۰/۵۹).

جدول ۰.۲ ارتباط بین زیرمقیاس‌های هویت ورزشی و جهت‌گیری ورزشی در دانشجویان ورزشکار دختر

میل به پیروزی	مؤلفه‌های جهت‌گیری ورزشی			مؤلفه‌های هویت ورزشی			
	هدف‌گرایی	رقابت‌طلبی	هیجان‌پذیری منفی	انحصارگرایی	هویت اجتماعی	هویت شخصی	
۰/۳۱ P = ۰/۲۰	۰/۵۷* P = ۰/۰۱۳	۰/۶۵ # P = ۰/۰۰۳	-۰/۰۳۷ P = ۰/۸۸	۰/۴۴ P = ۰/۰۶۲	۰/۶۹** P = ۰/۰۰۱	۱	هویت شخصی
۰/۱۳ P = ۰/۵۸	۰/۳۵ P = ۰/۱۵	۰/۳۰ P = ۰/۲۱	۰/۱۴ P = ۰/۵۷	۰/۶۸ # P = ۰/۰۰۲	۱		هویت اجتماعی
۰/۲۹ P = ۰/۲۳	۰/۳۹ P = ۰/۱۰	۰/۱۴ P = ۰/۵۵	۰/۴۹* P = ۰/۰۳۸	۱			انحصارگرایی
۰/۱۲ P = ۰/۶۲	۰/۰۷۳ P = ۰/۷۷	-۰/۰۱۲ P = ۰/۹۶	۱				هیجان‌پذیری منفی
۰/۷۲ # P = ۰/۰۰۱	۰/۶۱ # P = ۰/۰۰۶	۱					رقابت‌طلبی
۰/۶۴ # P = ۰/۰۰۴	۱						هدف‌گرایی

* در سطح $P < ۰/۰۵$ معنادار است. # در سطح $P < ۰/۰۱$ معنادار است.

جدول ۰.۳ ارتباط بین زیرمقیاس‌های هویت ورزشی و جهت‌گیری ورزشی در دانشجویان ورزشکار پسر

میل به پیروزی	مؤلفه‌های جهت‌گیری ورزشی			مؤلفه‌های هویت ورزشی			
	هدف‌گرایی	رقابت‌طلبی	هیجان‌پذیری منفی	انحصارگرایی	هویت اجتماعی	هویت شخصی	
۰/۳۵ P = ۰/۰۹۳	۰/۲۴ P = ۰/۲۵	۰/۳ P = ۰/۱۵	-۰/۰۸۶ P = ۰/۶۹	۰/۲۹ P = ۰/۱۶	۰/۳۸ P = ۰/۰۶۳	۱	هویت شخصی
۰/۷۲ # P = ۰/۰۰۱	۰/۳۳ P = ۰/۱	۰/۴ P = ۰/۰۵۳	۰/۴۷* P = ۰/۰۱۶	۰/۵۹ # P = ۰/۰۰۲	۱		هویت اجتماعی
۰/۶۱ # P = ۰/۰۰۱	۰/۵۱* P = ۰/۰۱۱	۰/۴۴* P = ۰/۰۳	۰/۵۹ # P = ۰/۰۰۲	۱			انحصارگرایی
۰/۳۴ P = ۰/۱	۰/۲۸ P = ۰/۱۷	۰/۲۵ P = ۰/۲۲	۱				هیجان‌پذیری منفی
۰/۴۶* P = ۰/۰۲	۰/۵۱ # P = ۰/۰۰۸	۱					رقابت‌طلبی
۰/۶۱ # P = ۰/۰۰۱	۱						هدف‌گرایی

* در سطح $P < ۰/۰۵$ معنادار است. # در سطح $P < ۰/۰۱$ معنادار است.

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی داده‌های تحقیق نشان داد بین جهت‌گیری ورزشی در دو زیرمقیاس رقابت‌طلبی و هدف‌گرایی ورزشکاران زن و مرد اختلافی معنی‌دار وجود دارد (جدول ۱). هم‌سو با این مطالعه، برخی مطالعات نیز نشان داده‌اند در زیرمقیاس‌های رقابت‌طلبی، هدف‌گرایی و میل به پیروزی بین زنان و مردان ورزشکار تفاوتی معنادار وجود دارد (۲، ۱۳، ۲۹)، در صورتی که رضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۴) در زیرمقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی، بین مردان و زنان ورزشکار تفاوتی معنی‌دار مشاهده نکردند (۱۲). آزمودنی‌های این تحقیق که شامل دانشجویان ورزشکار یک منطقه از کشور است، در مقایسه با مطالعهٔ رضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۴) که فقط از آزمودنی‌های یک دانشگاه استفاده کرده بودند در سطحی بالاتر قرار دارند و ناهماهنگی بین مطالعهٔ رضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۴) و مطالعهٔ حاضر، به احتمال زیاد به دلیل تفاوت سطح و کلاس ورزشکاران است.

با توجه به اینکه جهت‌گیری ورزشی شامل سه زیرمقیاس رقابت‌طلبی، هدف‌گرایی و تمایل به پیروزی است این زیرمقیاس‌ها را مجزا بررسی می‌کنیم. در تحقیق حاضر، ترتیب و اولویت جهت‌گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار، به ترتیب شامل رقابت‌طلبی، هدف‌گرایی و میل به پیروزی بوده است و نتایج به میانگین ارائه‌شده برای ورزش‌های گروهی در مطالعهٔ فولادیان و همکاران (۱۳۸۸) بسیار نزدیک است. نتایج نشان داد بین رقابت‌طلبی ورزشکاران زن و مرد اختلافی معنی‌دار وجود دارد و ورزشکاران مرد نسبت به ورزشکاران زن رقابت‌طلب‌ترند (جدول ۱). بنا به گفتهٔ رضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۴) در اغلب تحقیقات، رقابت‌طلبی متمایزکننده‌ترین بُعد جهت‌گیری ورزشی معرفی شده و فرهنگ از عوامل مؤثر در رقابت‌طلبی است به طوری که تصور فرد از جامعه و آنچه توسط جامعه تقویت می‌شود، رفتار فرد را شکل می‌دهد (۱۲). از عوامل مؤثر دیگر می‌توان به ویژگی‌های شخصیتی هر فرد در حس رقابت‌طلبی اشاره کرد؛ یعنی افرادی که در مسابقات، اعتمادبه‌نفس بالاتر و سطوح اضطراب پایین‌تر دارند، جهت‌گیری ورزشی قوی‌تری دارند (۱۲). به احتمال زیاد، کمبود تجربه و شرکت نکردن در مسابقات و رقابت نکردن با حریفان مختلف باعث کاهش امتیاز زنان ورزشکار در رقابت‌طلبی شده است.

نتایج نشان داد بین زیرمقیاس هدف‌گرایی ورزشکاران زن و مرد اختلافی معنی‌دار وجود دارد و به عبارت دیگر، ورزشکاران مرد هدف‌گراتر از ورزشکاران زن بودند. دودا^۱ (۱۹۹۳) در نظریهٔ

انگیزش پیشرفت خود بیان کرد افرادی که انگیزه‌های تکلیف‌گرایی بیشتری دارند، اعتمادبه‌نفس بالاتری نیز دارند. بر اساس این نظریه، ممکن است که تفاوت انگیزه‌های تکلیف‌گرایی ورزشکاران زن و مرد عاملی برای بروز تفاوت هدف‌گرایی آنان باشد (۳۰). همچنین بین تمایل به پیروزی ورزشکاران زن و مرد تفاوتی معنی‌دار دیده نشد که با نتایج مطالعات جمشیدی و همکاران (۱۳۸۸) و گیل و دیتر (۱۹۸۸، ۱۹۹۳) هم‌خوانی ندارد (۲، ۲۵، ۳۱). از علل این تفاوت می‌توان به این نکته اشاره کرد که در فرهنگ ورزش دانشگاه و در سطح این مسابقات بر رفتار رقابتی تأکید کمتر و بر رفتارهای همکاری و گروهی تأکید بیشتری می‌شود و شاید دانشجویان، شرکت در این اردوها و رقابت‌های ورزشی را چندان جدی نمی‌گیرند و بیشتر از جنبه تفریحی به آن نگاه می‌کنند و تمایل به پیروزی اهمیت چندانی ندارد.

میانگین نمرات کسب‌شده در زیرمقیاس‌های هویت ورزشی بین دانشجویان ورزشکار زن و مرد قابل مقایسه است، به طوری که در کلیه زیرمقیاس‌های هویت ورزشی، میانگین نمرات مردان بیشتر از زنان بود. با این تفاوت که بین زنان و مردان والیبالست اختلافی معنی‌دار وجود داشت و بین دختران و پسران فوتسالست، اختلاف، معنی‌دار نبود (جدول ۱). هم‌سو با این مطالعه، میلز^۱ و همکاران (۲۰۰۶) نیز میانگین نمرات بالاتری در هویت ورزشی مردان نسبت به زنان مشاهده کردند (۳۲). به نظر می‌رسد که مردان بیشتر از زنان خود را ورزشکار می‌دانند و اهدافشان منحصراً در رابطه با ورزش است. از سوی دیگر، مردان اگر آسیب ببینند و نتوانند در ورزش شرکت کنند، خیلی افسرده می‌شوند که این تعجب‌آور نیست. طبق مطالعه هورتن^۲ و همکاران (۲۰۰۰) قدرت هویت ورزشی به تجربیات گوناگون گذشته و حال ورزشکاران و موفقیت یا شکست آنان در زمین ورزش مربوط است (۳۳) و تفاوت در قدرت هویت ورزشی به‌طور معنی‌داری به‌علت جوانتر بودن و کمبود تجربه است (۳۴). همچنان‌که که نتایج میلز و همکاران (۲۰۰۶) نشان داد افراد نخبه ورزشی نسبت به گروه‌های ورزش تفریحی و افراد عادی (عدم شرکت در ورزش) هویت ورزشی قوی‌تری دارند (۳۲)؛ از این رو، با توجه به اینکه زنان در کشور ما کمتر به ورزش می‌پردازند و امکانات کاملاً برای آنان مهیا نیست، کسب میانگین کم در نمرات منطقی به نظر می‌رسد، هرچند نباید از انگیزه درونی افراد به‌عنوان عاملی تأثیرگذار در هویت ورزشی غافل شد (۳۵).

-
1. Mills
 2. Horton

نتایج همبستگی پیرسون نشان داد در دختران و پسران ورزشکار، بین هویت اجتماعی و انحصارگرایی ارتباطی مستقیم و معنی‌دار وجود دارد و هویت اجتماعی قوی سبب می‌شود ورزشکاران خود را بیشتر به ورزش محدود کنند (جدول ۲ و ۳)؛ به عبارت دیگر، ورزشکارانی که نقش خود را به عنوان ورزشکار مهم معرفی می‌کنند احساس می‌کنند که ورزش مهم‌تر از سایر فعالیت‌های روزمره زندگی است. در صحت این موضوع، تئوری‌های متفاوت مطرح نموده‌اند که هویت ورزشی قوی و انحصارگرایی، در بیشتر موارد در ورزشکارانی افزایش می‌یابد که به سطوح بالای ورزشی می‌رسند (۳۶).

از سوی دیگر، ارتباط درونی بین دو مقیاس جهت‌گیری ورزش و هویت ورزشی نشان داد که ورزشکاران دختر با هویت شخصی قوی، رقابت‌طلب‌تر و هدف‌گراتر هستند و گرایش بیشتری برای دستیابی به موفقیت و رضایت‌مندی در ورزش دارند (جدول ۲). همان‌طور که یو و آندرسون (۲۰۰۸) بیان کردند، ادراک ورزشکار از نقش ورزشی خود بیشتر از آنکه تحت تأثیر زیرمقیاس‌های بیرونی هویت ورزشی باشد، متأثر از زیرمقیاس هویت شخصی است (۲۷). در پسران ارتباطی معنی‌دار بین هویت اجتماعی و تمایل به پیروزی مشاهده شد و پسرانی که از لحاظ هویت اجتماعی قوی‌تر بودند، تمایل بیشتری به پیروزی داشتند (جدول ۳). علاوه بر آن، بین انحصارگرایی با سه زیرمقیاس جهت‌گیری ورزشی (رقابت‌طلبی، هدف‌گرایی و تمایل به پیروزی) ارتباطی معنی‌دار در پسران مشاهده شد و افرادی که ورزش از مهم‌ترین بخش‌های زندگی آنهاست، رقابتی‌تر و هدف‌گراتر هستند و تمایلی بیشتر به پیروزی دارند. به طور کلی، طبق نتایج این مطالعه، در دختران ورزشکار مهم‌ترین زیرمقیاس برای موفقیت در ورزش، هویت شخصی است، در صورتی که در پسران ورزشکار، انحصارگرایی و هویت اجتماعی بیشترین نقش را دارند.

از دلایل تفاوت ارتباط جهت‌گیری ورزشی و هویت ورزشی بین زنان و مردان می‌توان به این نکته اشاره کرد که پسران و دختران طی سال‌های اولیه تولد حمایت‌های متفاوتی در زمینه فعالیت بدنی دریافت می‌کنند. پسران از طفولیت برای شرکت در ورزش تشویق می‌شوند. در مقابل، دختران (به‌ویژه در کشور ما) به دلیل مسائل مذهبی و فرهنگی، حمایت‌هایی مشابه برای شرکت در فعالیت‌های بدنی دریافت نمی‌کنند؛ بدین ترتیب در الگوهای مشارکتی، پسران اغلب آشکارا در رقابت‌ها شرکت می‌کنند، در حالی که الگوهای مشارکتی سنتی برای دختران آشکارا باعث اجتناب آنها از رقابت می‌شود (۳۷) و چون پیام‌های اجتماعی متفاوتی در مورد ورزش دریافت می‌کنند؛ در نتیجه، اهدافی متفاوت در ورزش دارند. همچنین در مورد دستیابی به اهداف ورزش برای زنان، لازم است تا فرصت‌های تاریخی آنان را نسبت به پسران

در نظر بگیریم. به نظر می‌رسد زنان برای ورزش‌های رقابتی آسیب‌پذیرترند و ضعف در آنها متداول است (۳۸). هنگامی که زنان در ورزش شرکت می‌کنند، اغلب، ورزش‌های تعریف‌شده‌ای برای آنها در نظر گرفته می‌شود و از ورزش‌های شبیه مردان دور می‌شوند؛ به همین علت، با وجود انتقال‌های نسبی اخیر، امکان ندارد پیام برنده شدن که از اهداف اولیه ورزش است، در ورزش‌های زنان و دختران به اندازه‌ای که در مردان و ورزش‌های مربوط به مردان است، گسترده باشد؛ در نتیجه، رابطه بین جهت‌گیری ورزشی و هویت ورزشی برای مردان و زنان متفاوت است.

در مجموع، این تحقیق نشان داد که دانشجویان ورزشکار زن نسبت به دانشجویان ورزشکار مرد هویت‌های ورزشی متفاوتی دارند و نتایج مطالعه، اهمیت هویت ورزشی را در موفقیت افراد در فعالیت‌های بدنی و ورزش متذکر می‌شود، به طوری که ویژگی‌های شخصیتی هر فرد در حس رقابت‌طلبی مؤثر است و مطابق با تحقیقات گذشته، افراد با هویت ورزشی قوی، رقابتی‌تر و هدف‌گراتر هستند و تمایل بیشتری به پیروزی دارند. به نظر می‌رسد نتایج این تحقیق در به‌کارگیری روش‌های مطلوب‌تر برای شناسایی نیازهای انگیزشی دانشجویان و ورزشکاران مؤثر است و اطلاع‌رسانی سودمند به مربیان ورزشی، زمینه‌ای مساعد برای افزایش شناخت ورزشکاران و دانشجویان فراهم می‌کند؛ بنابراین ضروری است مربیان برای کسب تجربه و آمادگی، فرصت‌ها و چالش‌های رقابتی را فراهم نمایند تا نیازهای ورزشکاران به شیوه‌ای مؤثرتر برآورده شود.

منابع:

۱. عبدلی، بهروز، (۱۳۸۴). «مبانی روانی - اجتماعی تربیت بدنی». تهران: انتشارات بامداد کتاب.
۲. جمشیدی، اکبر، باقرزاده، فضل‌ا...، عرب عامری، الهه و رستگار، احمد، (۱۳۸۸). مقایسه جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران شرکت‌کننده در هشتمین المپید ورزشی دانشجویی. حرکت، ۳۹: ۱۴۴-۱۳۳.
3. Roberts, W., Daniel, C. (1999). Foundation of sport and exercise psychology. Second edition.
۴. گیل، دایان (۱۳۸۳). «پویایی روان شناختی در ورزش». ترجمه نورعلی خواجهوند. چاپ اول. تهران: نشر کوثر.

۵. مارتنز، رینر، (۱۳۸۵). «روان‌شناسی ورزشی». ترجمه محمد خبیری. تهران: بامداد کتاب.
6. Williams, L. (2000). Psychological dynamic of sport and exercise. Champaign: Human kinetics. 2nd edition.
7. Finkenber, M. E., Mode, Dinucci, J.M. (1998). Analysis of sport orientation of male and female collegiate athletes.
۸. فولادیان، جواد، سهرابی، مهدی، عطار زاده حسینی، سید رضا، فارسی، علیرضا، (۱۳۸۸). مقایسه سوگیری ورزش (ورزش‌گرایی) ورزشکاران رشته‌های انفرادی و گروهی و ارتباط آن با انگیزه مشارکتی. پژوهش در علوم ورزشی، ۲۲: ۳۷-۴۹.
9. Naurbakhsh, M. (2006). A comparison of participation motivation in sport activities in school and university athletes and its relationship with their sport goal orientations. Olympic, summer.
10. Mackay, (2006). Participation motivation in martial artists in the west midlands region of England. Journal of Sport Science and Medicine, 28-34.
11. Panagiotis, N., Greece, Zahariadis Thessaloniki. (2007). Goal Orientations and Participation Motives in Physical Education and Sport. Journal of Instructional Psychology, 46, 34-46.
- ۱۲.۱۲- رضانی نژاد، رحیم، صادقی، عباس، افقی، نادر و خالقی آرانی، حسین، (۱۳۸۴). مقایسه جهت‌گیری دانشجویان ورزشکار دانشگاه گیلان. حرکت، ۲۴: ۷۲-۵۹.
- ۱۳.۱۳- فولادیان، جواد، سهرابی، مهدی، عطارزاده حسینی، سید رضا، فارسی، علیرضا، (۱۳۸۸). ارتباط انگیزه مشارکت ورزشی با سوگیری ورزشی دانشجویان ورزشکار. المپیک، ۱۷ (پیاپی ۴۸): ۳۹-۲۹.
14. Brewer, B.W, Van Raalte, J.L., Linder, D.E. (1993). Athletic identity: Hercules' muscles or Achilles heel? International Journal of Sport Psychology, 24: 237-254.
- ۱۵.۱۵- شجاع، رضا، سهرابی، مهدی، فولادیان، جواد، (۱۳۸۹). تعیین سلسله مراتب هویت نقش بازیکنان تیم‌های ملی هندبال ایران و رابطه آن با هویت ورزشی، سن و سابقه قهرمانی. المپیک، ۵۰: ۱۱۳-۱۲۴.
16. Masten, R., Tusak, M., Faganel, M. (2006). Impact of Identity on Anxiety in athletes. Kinesiology, 38(2):126-134.
17. Brewer, B. W., Van Raalte, L. L., Linder, D. E. (1993). Athletic Identity: Hercules muscles or Achilles heel? International Journal of Sport Psychology, 24(2): 237-254.

18. Anderson, D. F., Cychosz, C. M. (1990). Prediction of participation in exercise among employees of a medical center from their perceived susceptibility, benefits, social influences, cues to action, physical self-efficacy, and exercise identity. Paper presented at the annual meeting of the North American Society for the Psychology of Sport and Physical Activity, Houston, TX, USA.
 19. Petitpas, A. J. (1978). Identity foreclosure: A unique challenge. *Personnel and Guidance Journal*, 56: 558-561.
 20. Martin, J. J, Ekland, R. C & Muscheltt, C. A. (1997). Factor structure of the Athletic Identity Measurement Scale with athletes with disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 14(1), 74-82.
 21. Brewer, B. W., Boin, P. D., Peptibas, A. J. (1993). Dimensions of Athletic Identity. American Psychological Association annual conference.
 22. Daniels, E.A., Sincharoen, S., Leaper, C. (2005). Sport orientation and athletic identity among adolescent girls and boys. *Journal of Sport Behavior*, 28(4): 315-332.
 23. Lau, P.W., Lam, M.H., Leung, B.W. (2008). National Identity and Beijing Olympics: School children's responses in mainland China, Taiwan and Hong Kong. *Lewi Working Paper Series*. P78.
 24. Weiss, M.R., Chaumeton, N. (1993). Motivational orientations in sport. *Advances in Sport Psychology*, 61-99.
 25. Gill, D. L., Deeter, T. E. (1988). Development of the sport orientation Questionnaire. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 59: 191-202.
- ۲۶.۲۶- بهرام، عباس، شفیع زاده محسن، خلجی، حسن، صنعتکاران، افسانه (۱۳۸۲). تعیین اعتبار و پایایی پرسشنامه ورزش‌گرایی. طرح پژوهش. پژوهشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی.
27. Yue, Li H., Anderson, M. (2008). Athletic identity in China: Examining the AIMS in a Hong Kong sample. *Usep*, 6: 176-188.
 28. Kokaridas, D., Pekros, S., Harbalis, T., Koltsidas, E. (2009). Sport orientation and athletic identity of Greek wheelchair basketball players. *Percept Mot Skills*, 109(3): 887-980.
 29. Sally, A. W., Scott, R. (1996). The relationship between goal orientation, belief about the causes of sport success, and trait anxiety among high school, intercollegiate, and recreation sport participants. *The Sport Psychologist*, 10: 58-72.
 30. Duda, J.L. (1993). Motivation in sport settings. A goal perspective approach. In. G Roberts, *Motivation in sport and exercise* (pp 57-91) Human kinetics.

31. Gill, D. L. (1993). Competitionness and competitive orientation in sport. In R, N. Singer, M. Milledge L. K Tennant (Eds). Handbook of research on Sport Psychology. 314-327. New York. Macmillan.
32. Mills, A.L., Christensen S.A. (2006). Athletic identity and its relationship to sport participation levels. Journal of Science and Medicine in Sport, 9(6): 472-478.
33. Horton, R.S., Mack, D. (2000). Athletic identity in marathon runners: Functional focus or dysfunctional commitment? Journal of Sport Behavior, 23(2).
34. Tasiemski, T., Kennedy, P., Gardner, B.P., Rachel, A. (2004). Athletic identity and sports participation in people with spinal cord injury. Adapted Physical Activity Quarterly, 21: 364-378.
35. Van de Vliet, P., Van Biesen, D., Vanlandewijck, Y.C. (2008). Athletic identity and self-esteem in Flemish athletes with a disability. European Journal of Adapted Physical Activity, 1(1): 9-21.
36. Williams, J.M., Krane, V. (1993). Psychological characteristics of peak performance. In J.M. Williams (Ed.), Applied sport psychology: Personal growth to peak performance (pp. 137-147). Mountain View, CA: Mayfield.
37. Rader, B. (1999). American sports. From the age of folk games to the age of televised sports (4th edition).
38. Leaper, C. (1994). Exploring the consequences of gender segregation on social relationships. In C. Leaper (Ed.), Childhood gender segregation: Causes and consequences (New Directions for Child Development, 65: 67-86.